

MUSEUM
EIDEN

In weer en wind

maandblad voor natuurliefhebbers

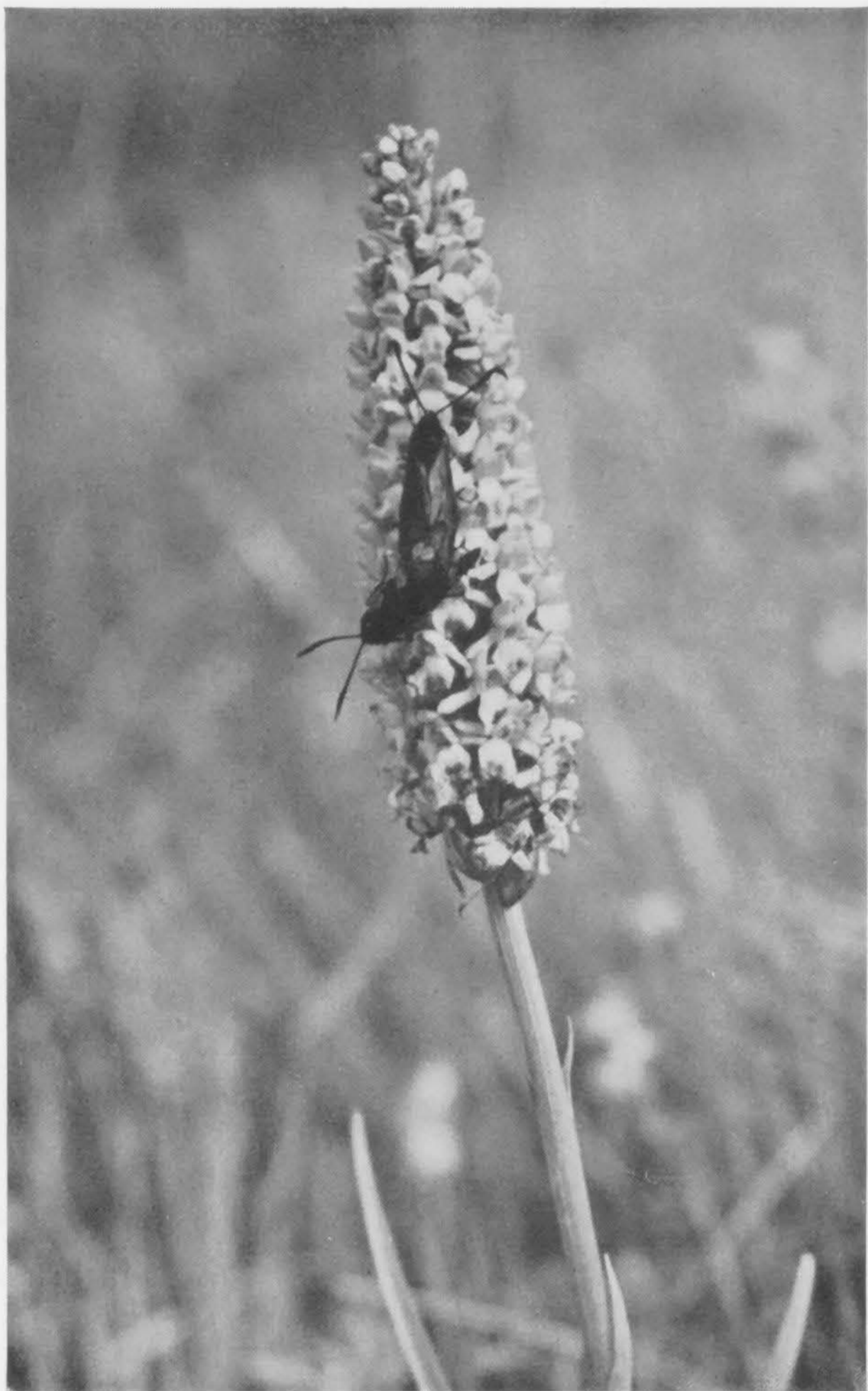
3de jaargang, nummer **6**

Juni 1939. Inhoud:

Voor het behoud van Wolfheze, door A. B. Wigman * Jonge roofridders, door ir H. N. Duyfjes * *Menyanthes trifoliata* in de volks-geneeskunst (I), door Chr. Stapelkamp * Juni, door Junius * Een dagje bij de vogels op „De Beer” (I), door Simon de Waard * Kalle-mooi op Schiermonnikoog, door S. J. van der Molen * Het Zwitserse Nationale park, (III: slot) door dr E. M. van Zinderen-Bakker * 's Zomers in het zonnige Zuiden (IV), door drs J. J. Smith * Terrarium (XIII), door H. Colenbrander * Aquarium (XIII), door J. van der Pas *

onder redactie van **Rinke Tolman** en **ds J. I. van Schaick**

Uitgave van W. L. & J. Brusse n.v. Rotterdam

Grote muggenorchis. Foto Simon de Waard

boerenbevolking vroeger geloofde, dat het vee broze, en dus gemakkelijk brekende, beenderen

kreeg, als het er van vrat. Wie geluk heeft, vindt ook de grote muggenorchis (*Gymnadenia conopsea* R. Br.). In mijn Deventer omgeving is ze zeer schaars, maar een paar jaar geleden zag ik een weide bij Wageningen, waar er duizenden groeiden, tezamen met welriekende nachtorchissen. Dat was een aanblik om nooit te vergeten.

Wateraardbei omzoomt de moerasjes, of trekt zich, in 't ontgonnen gebied, in de sloten terug; overal kruipt de waternavel over de grond, als ontelbare dauwdroppeltjes schitteren de bedrieglijke lijmafscindingen aan de tentakels der vliegenvangertjes, die nu ook hun witte bloempjes ontplooid hebben. Waar de grond wat droger wordt, staat tussen de hei een van onze mooiste wilde planten, de wolverlei (*Arnica montana* L.), met oranje-gele bloemen.

In het rietland zijn in het begin van de maand nog heel wat vogeltjes aan het broeden. De rietvogels zijn doorgaans laat, omdat het riet in Mei nog te laag is om voldoende beschutting te bieden. Behalve de ornitholoog kan ook de plantenliefhebber er zijn hart ophalen. De krabbescheren beginnen te bloeien, evenals de grote waterweegbree, de zwanenbloem en het pijlkruid.

In de tuinen wordt het nu recht fleurig. De eenjarige zomerbloemen ontplooiën zo langzamerhand haar bloemen. (Hebt u *Dimorphotheca*, de satijnbloem, al eens geprobeerd?), en ook enkele heesters, zoals de jasmijn, de Gelderse roos en sommige weigelia's, bloeien nu volop, terwijl rozenperken den bewonderaar verukken met heerlijke geuren en kleuren. Kortom, 't is zomer, overal!

Een dagje bij de vogels op „De Beer” (I), door Simon de Waard

Met foto's van den schrijver.

Na een kort maar prettig reisje met de Diesel zijn we bij half negen in Hoek van Holland aangekomen en welgemoed richten we thans onze schreden naar het haventje, om overgezet te worden naar het eiland Rozenburg. Zogauw we de motorvlet van den veerman in de gaten krijgen, bemerken we, dat we niet de enigen zijn, die vandaag naar De Beer willen, want er zijn al een stuk of zes, zeven passagiers aan boord, mannen met rugzakken en kijkers, vogelmensen natuurlijk, dat zie je al op een kilometer afstand! Er blijken oude kennissen bij te zijn, er wordt gezwaaid en geroepen en even later zijn we in de kring opgenomen, de reis kan be-

ginnen. Terwijl de veerman de motor op gang brengt, maken hulpvaardige handen de touwen los en dan varen we.

Met een sierlijke bocht draaien we het haventje uit en nageoogd door de zilvermeeuwen, die daar hoog op het paalwerk van de beschoeiing tronen, stevenen we dan schuin tegen de ebstroom in naar het duinlandschap aan de overzij. Een grote zeeboot, die juist de Waterweg uitstoomt, levert een imposant schouwspel op. Kalm en statig glijdt het reuzenschip tussen de pieren naar „buiten”; een troepje meeuwen, azend op afval, dwarrelt er achteraan. Verder zee-in zien we nog meer

schepen en ook rivieropwaarts wordt het uitzicht door tal van grote en kleine vaartuigen verlevendigd.

Boven het water, dat nauwelijks deint onder de lichte bries, wieken de slanke visdieltjes, die zich onder vrolijk gekrijs aan de visvangst wijden; prachtig steken de blanke vogelfiguurtjes af tegen de helderblauwe lucht.

Wanneer we de andere oever naderen, wordt onze aandacht getrokken door de vele vogels, die daar op het met plassen bedekte slikstrand aan het voedselzoeken zijn en zogauw we veilig en wel op de lange aanlegsteiger van De Beer beland zijn, is ons eerste werk dan ook, al die gevleugelde gasten eens goed in de kijker te nemen. Het meest opvallend zijn de bergeenden, mooie witte en zwarte vogels met donkere, groenglanzende kop, bruine borst- en rugband, rode snavel en rose poten; de mannetjes hebben een rode knobbel boven de snavel en kunnen bovendien nog van de wijfjes onderscheiden worden, doordat ze wat groter zijn.

Wel een zestig tot zeventig van deze kleurige eenden, voor het merendeel duidelijk in paartjes gescheiden, zijn links en rechts van de steiger te zien. Sommige zijn bezig hun toilet te verzorgen, andere zitten heerlijk te dutten; de meeste echter lopen ijverig te slobberen van het voedselrijke slib. Dat gaat er heel rustig aan toe, maar wanneer er toevallig twee van die voedselzoekende paartjes in elkaars buurt verzeild raken, is het met de vrede gedaan. Heftig kopknikkend lopen de mannetjes snel op elkaar toe en dan volgt een geanimeerde kloppartij, waarbij de rivalen in hoofdzaak hun vleugels, maar ook wel hun snavel, gebruiken. De wijfjes nemen geen deel aan de strijd, maar door hun opgewonden geroep en geloop heeft het er de schijn van, dat ze de jaloezie en daarmee de vechtlust van hun egaas aanwakkeren. De ruzie eindigt in de regel met de vlucht van één der mannetjes; soms ziet de overwinnaar zich genoodzaakt ook het vreemde wijfje te verjagen, maar meestal is ze reeds uit zichzelf haar verslagen echtvriend achterna gegaan. Even blijven beide partijen onder fluitend geroep en driftig beweeg van kop en hals nog wat rondlopen, maar dan wordt de slib-smulpartij hervat.

Zoals gewoonlijk zijn er ook heel wat meeuwvogels te zien. Kokmeewuwtjes trippelen parmantig in en om de ondiepe modderplassen en dicht langs de waterkant lopen de zilvermeeuwen in een lange, ongeregelde rij hun kostje op te scharrelen. Enkele stormmeewuwtjes, van de zilvers te onderscheiden door hun geringere afmetingen en iets lichter gekleurde mantel, blijken eveneens van de partij te zijn en dan ontdekken we op enige afstand nog een

Opzichter S. de Jager, de man, aan wien reeds 20 jaar de bewaking van de vogels op de Beer is toevertrouwd

viertal jonge grote-mantelmeeuwen, forse vogels met vlekkelig zwarte vleugels.

Richten we nu de kijker op de beweeglijke, bruingrijze vogels, die daar zo gretig in het slik lopen te pikken. Dat zijn bijna alle tureluurs, duidelijk te herkennen aan hun orangerode poten en aan het karakteristieke gefluit, dat ze telkens laten horen. De andere, die wat donkerder zijn en bruingele poten hebben, zijn kemp-hennetjes. Een grijsgekraagd kempaantje loopt er ook bij; af en toe onderbreekt hij de voedselzoekerij om de hennetjes het hof te maken, maar die tonen niet de minste interesse voor zijn gepronk, ze ontlopen hem zelfs, zogauw hij zijn „kunsten” begint te vertonen. In beweeglijkheid winnen de kempen het — zo mogelijk — nog van de tureluurs, maar zo aardig fluiten als deze kunnen ze niet; slechts hoog zelden hoor je ze een geluid geven.

Behalve de tureluurs zijn er hier op het slik nog meer vogels, die door hun vocale prestaties

De vlakte met bloeiende pijlkruidkers

de aandacht trekken. Zoals de wulp bijvoorbeeld, die daar juist zo'n prachtige triller laat horen, of de bontbekplevieren met hun weemoedig gefluit. En hoe welluidend klinkt ook de roep van de kluten, waarvan er ginds verscheidene op hun lange, blauwgrijze poten door de plassen waden. Het luidruchtigst zijn de scholeksters, hun snerpend „tepiét-tepiét” horen we telkens boven alles uit. Heel wat van deze druktemakers kuieren er rond; met driftige bewegingen boren ze hun snavel in de modder, op jacht naar wormen en schaaldiertjes. Ook zien we er langs de vloedlijn scharrelen, waar ze tussen het aanspoelsel naar mosselen zoeken; met hun plat uitlopende snavel weten zij de schelpen gemakkelijk te openen.

We zouden best nog wat langer al die vogels in hun doen en laten willen volgen, maar er wacht ons vandaag nog zoveel moois en interessants, dat we nu toch maar verder gaan. Aan het einde van de steiger staat opzichter De Jager ons al op te wachten om de vergunningen te controleren; onder zijn leiding zullen we de broedkolonies gaan bezichtigen, maar we moeten even geduld hebben, want hij verwacht nóg enkele bezoekers. Dat komt mooi uit, want nu kunnen we eerst nog even naar de bloeiende pijlkruidkers gaan kijken, volgens „Heukels” een vrij zeldzame plant, die op De Beer echter bij massa's voorkomt en daar nu, in Juni, een grote

vlakte langs de Waterweg wit kleurt. Niet alleen onze ogen, maar ook onze neus gaat daarbij te gast, want die bloemen verspreiden een heerlijke honinggeur.

Een andere plant, die we veel tegenkomen, is de hondstong; de behaarde stengel en bladeren zijn grijs, de bloempjes prachtig roodbruin en donkerpaars gekleurd. Nú bezien we ze nog met welwillend oog, maar over een poosje, als de planten zaden dragen, zijn we ze minder goed gezind. „Hè, die snert-hondstong,” zeggen we dan geërgerd, als we voor de zoveelste maal tijdens de wandeling de tientallen vruchtjes, die zich ongemerkt aan onze kleding vasthaakten, met moeite verwijderen. En het grappige is, dat we al mopperend op hetzelfde ogenblik eraan meehelpen, dat de hondstong zich over het hele duin verspreiden kan!

Als we weer terug zijn bij De Jager, komt net het bootje met de nog verwachte luitjes aanzetten en dan kunnen we op stap gaan; in de ganzenmars gaat het nu over het smalle zandpaadje de duinen in. De vele met bloesems overdekte vlieren geven het duinlandschap een echt feestelijk aanzien; ook enkele egelantieren en kamperfoelies dragen met hun bloemen een steentje bij tot het fleurig geheel.

In het dichte struikgewas, dat aan beide zijden het pad begrenst, blijken heel wat vogels te huizen; telkens klinkt het gefluit van fitis,

winterkoninkje, grasmus, spotvogel en van nog verschillende andere zangertjes. De meeste krijgen we niet of nauwelijks te zien, behalve de grasmus, die telkens, als hij zijn krassend liedje ten beste geeft, een meter of wat in schokkende vlucht boven de duindoorns uit stijgt. Af en toe blijven we een ogenblikje staan, om al die fijne vogelklankjes met aandacht te beluisteren. Vooral het mooie, een tikje weemoedig aandoende fitisliedje brengt de kenners in verrukking. De eerste prijs geven we echter aan de nachtegaal, die in het dicht struweel zijn krachtig, helder gefluit laat horen.

Het pad voert ons om het bewakershuisje heen naar een hoog gedeelte, waar meer dan manshoge ligusterhagen bijna voortdurend het uitzicht belemmeren; slechts op enkele plaatsen kunnen we een blik werpen over het prachtige landschap, over de duinen en de weiden, die daar zo heerlijk liggen te stoven in het Juni-zonnetje; ook zien we heel in de verte al iets van de zee en het strand. Na een poosje verdeelt het pad zich in tweeën. Volgen we even het paadje, dat naar beneden gaat, dan komen we uit bij een aardig, drassig weitje, waarin zich enkele lage, dicht met struiken begroeide duintjes verheffen; het geheel is schilderachtig omzoomd met kruipwilg, duindoorns en vlieren. Bij onze verschijning gaan de kieviten en tureluurs, die hier hun nesten en jongen hebben, met veel misbaar de lucht in en tientallen bergeenden, plotseling opgeschrikt uit hun diepe rust, vliegen luid gakkend op, om dan snel over de hoge vliershelling te verdwijnen. Een kleurige fazantenhaan rent schor roepend de struiken in en aan alle kanten zien we konijntjes weg-schieten.

We keren op onze schreden terug en nemen nu het andere paadje, dat ons in de schaduwrijke „tunnel” van de Vlierlaan brengt. Onder de bomen is het een dichte warboel van dorre takken en halfvergane stammen, groen bemost en hier en daar met donkerbruine trilzwammen bedekt en verder staat het er vol met hoog opgeschoten brandnetels, onsympathieke planten, die ons nopen nauwkeurig het pad te houden, dat zich met tal van bochten door de groene woestenij slingert. Aan het einde van de laan wordt even halt gehouden, om rustig te kunnen genieten van het schitterende panorama, dat tot op het laatste ogenblik door de dichtbebladerde vlieren voor ons verborgen werd gehouden. Links en rechts kijken we uit op dicht met heesters begroeide duinen; daar overheen en ook door een opening in de duinenrij vóór ons zien we het strand en de zee, gescheiden door het lijne, witte lijntje van de branding. Beneden ons ligt een door duindoorns omgeven weitje,

waar op het fraai groene tapijt wat kieviten en scholeksters lopen en natuurlijk treffen we hier ook weer tal van bergeenden aan.

Als we van onze hoge uitkijk naar het weitje afdalen, nemen de bergeenden de wijk naar de zeekant, maar de kieviten en scholeksters komen luid protesterend boven ons kringen. Die hebben hier natuurlijk eieren of jongen en we geven onze ogen onder het voortgaan dan ook extra goed de kost. Eerst lijkt het of we niets zullen vinden, maar dan ontdekt De Jager tenslotte toch een paar jonge kievitjes, die onbeweeglijk tussen de bloembiezen gedoken zitten. Je staat er verstomd van, zoals die kleine donsvogeltjes door hun prachtige schutkleuren in de omgeving opgaan!

Als we het weitje overgestoken zijn, komen we door het Bakengat op het ontzaglijk brede strand. Daarboven is het een komen en gaan van sterns, die, zoals we daarstraks bij het overvaren reeds zagen, in de Waterweg gaan vissen of daar met een visje in de snavel van terugkeren. We gaan nu eerst in de richting van de Pier, waar op de met melkkruid en hertshoornweegbree begroeide vlakte en ook op de hoge schelprand aan de duinvoet alle jaren een tien tot vijftien paartjes bontbekplevieren nestelen. Ook elders op het strand komen we wel nesten van deze soort tegen, maar hier in de Aanspoelselhoek is toch hun „hoofdkwartier”.

Al spoedig horen we een helder gefluit: „Pu-íét, pu-íét”. Nu opgelet, want dat is de roep van een bontbek. Kijk, daar bij die aanspoelselrand loopt onze fluitist. Om de vier, vijf meter staat hij telkens even stil, pikt met een snelle beweging iets van de grond op, een insect of een wormpje waarschijnlijk, en rent dan weer verder. Met de kijker ontdekken we voor ons uit een tweede bontbek en nog een derde en een vierde ook. Wat een aardige, kwieke vogels en hoe mooi van kleur: de bovenzijde fijn grijsbruin, de onderzijde helderwit; over de borst loopt een brede, zwarte band, een tweede, smalere dwars over de kop; de snavel en pootjes zijn oranjegeel. Ondanks hun bont uiterlijk vallen de vogels toch maar weinig op, want grijsbruin, wit en zwart zijn ook de kleuren van de omgeving: het zand, de schelpjes, de halfvergane houtbrokken en wat hier verder nog door de zee bij stormvloed werd achtergelaten.

Nu vliegen de bontbekken op; laag over het strand scheren ze weg, om enkele tientallen meters verder weer neer te strijken. Ongetwijfeld hebben ze hier ergens tussen het aanspoelsel hun nesten, dus nu maar op zoek! Het valt heus niet mee, om tussen al die rommel een legsel te vinden; de meeste kans hebben we nog, wanneer we niet staren, maar losjes de blik

Het dwergsterntje nestelt bij voorkeur op de schelpvlakte

Strandplevier (mannetje) neemt plaats op de eieren

over de omgeving laten glijden. Dat doen we dan ook, en warempel, succes blijft niet uit! Eerst vinden we een nestje tussen het aanspoelsel en even later nog een tweede wat verder de vlakte op, middenin een dichte „mat” van rose-bloeiende melkkruidplantjes. Het zijn maar eenvoudige, met schelpjes en stukjes hout beklede kuiltes, maar de eieren zijn bijzonder mooi van vorm en kleur.

We laten de bontbekken verder met rust en begeven ons nu iets meer in de richting van de zee, met als doel de kleine schelpvlakte, die zich daar als een fel-witte streep tegen het groene strand aftekent. Wanneer we dichterbij komen, zien we een dertigtal kleine, lichtgekleurde vogels opvliegen. Dat zijn de dwergsterntjes, die daar tussen de schelpen hun eieren hebben. Onder het uiten van korte, vinnige kreetjes

Bontbekplevier op zijn nest tussen aangespoelde rommel

komen de verontruste vogels boven ons kringen.

De Jager gaat nu met enkele ervaren eierzoekers voorop en de rest van het gezelschap wordt verzocht zich er zo dicht mogelijk achteraan te sluiten, een voorzorgsmaatregel, waarvan ieder de noodzakelijkheid inziet, als eenmaal het eerste nestje gevonden is. Die dwergsterneieren gaan namelijk door hun kleur en tekening zó in de omgeving op, dat de minder ervaren excursiëden er, bij wijze van spreken, eerder op zouden trappen, dan dat zij ze vonden. Ook het nest zelf onderscheidt zich niet van de omgeving, want het bestaat slechts uit een ondiep, met schelpjes bekleed kuiltje. Nadat de eerste vondst aandachtig bekeken is, zoeken we verder; twaalf paar ogen glijden over de helblinkende schelpenmassa en met korte tussenpozen worden nu meer nesten ontdekt; de meeste bevatten twee, sommige drie eieren.

Intussen hebben we al een paar maal, attent gemaakt door een rollend gefluit, kleine wit-en-bruine vogels voor ons uit zien rennen; dat waren strandpleviertjes, die hier evenals de dwergsterns tussen de schelpen nestelen. Nu zien we opeens zo'n plevier heel dicht bij ons, die zich op wonderlijke wijze voortbeweegt: met uitgespreide vleugels en staart schuift hij als het ware over de grond. De vogel houdt zich vleugellam, een „kunstje”, dat die plevieren altijd vertonen, wanneer ze je uit de buurt van

hun legsel of jongen willen lokken. Al rondspeurend, vinden we inderdaad een nestje: een kuiltje met drie eitjes, die, zoals gewoonlijk bij dit pleviertje, voor de helft onder het zand liggen. Onder het voortgaan zien we nog verscheidene malen van deze vogeltjes als dikke motten over de grond fladderen en we twijfelen er dan ook niet aan, dat hier heel wat meer nestjes moeten liggen dan die enkele, welke wij zo terloops onder ogen krijgen!

We verlaten nu de schelpvlakte en nadat we dan een slikkerig, in hoofdzaak met zeekraal en klein schorrenkruid begroeid gedeelte overgestoken zijn, belanden we weer op het zandige, met lage helmduintjes bedekte strand. Hier begint het gebied van de visdiefjes en al spoedig hebben we nu een wolk van krijsende sterns boven ons, waarvan er telkens enkele met een nijldige uithaal ons vlak langs het hoofd scheren. De legsels van de visdiefjes zijn heel gemakkelijk te vinden; op elk duintje, dat we passeren, blijken er verscheidene te liggen. En toch kunnen we het niet laten elkaar er ieder ogenblik attent op te maken; we worden het maar niet moe elkaar telkens weer te vertellen, dat er „Hier een nestje met twee” of „Dáár eentje met drie eieren” ligt. En zeker om de vijftig meter zegt er iemand: „Hoort die sterns toch eens!”, alsof het mogelijk zou zijn daar géén erg in te hebben!

Bonte Piet, een lastige deugniet

Typisch is, dat die visdiefseieren zo in kleur en tekening uiteenlopen, soms zelfs de exemplaren van hetzelfde legsel; de meeste zijn donkergevekt op bruin-grijze ondergrond, maar we vinden ook groene en lichtblauwe eieren. De laatste zijn wel het mooist.

Hier en daar in het uitgestrekte visdieven-terrein, vooral op plaatsen waar nog van de winterstormen afkomstige aanspoelselrommel ligt, komen we nesten van de scholekster tegen. Deze nesten, die ook alweer bestaan uit een eenvoudig, met schelpjes en verdroogde plantendelen bekleed kuiltje, bevatten meest drie, soms vier mooie, donkergevekte, bruingele eieren.

Het is bepaald een genoegen zo'n scholekster eens goed met de kijker te bezien; met zijn fraai contrasterend wit en zwart verenpakje, zijn oranje-rode snavel en rose poten maakt deze vogel een kleurige, ja ik zou haast zeggen een vrolijke indruk. Intussen is onze bonte piet een lastige deugniet; hij vergrijpt zich namelijk nogal eens aan de eieren van andere vogels en als hij jonge sterns te pakken kan krijgen, hakt hij ze zonder pardon dood, om de met „vispastei” gevulde ingewanden eruit te halen en

hiermee zichzelf en zijn kroost te voeden. Over enige weken kunnen we hier op het strand heel wat dode visdiefjonkies vinden, die ogenschijnlijk nog helemaal intact zijn, maar wanneer je ze eens goed bekijkt, zie je het gaatje, waardoor de ingewanden eruit zijn gehaald.

Niet alleen op De Beer vertonen de scholeksters dit euvel, overal op de vogelbroedplaatsen aan de kust treden ze zo op en men ziet zich daarom wel genoodzaakt hun aantal in te perken, wat bereikt wordt door een deel van de op de bewuste gebieden gevonden legfels te schudden of te rapen en door die gedeelten van de broedkolonies, waar de scholeksters geregeld hun slag blijken te slaan, met strychnine vergiftigde eieren neer te leggen; de vogels, die daarvan eten, zijn bijna onmiddellijk dood. Ook heel wat meeuwen, eveneens geduchte eierrovers, boeten op deze wijze voor hun „ misdaden”; vooral zilvers en mantelaars, maar ook kokmeeuwtes en stormmeeuwen. Dat ook stormmeeuwen op deze eieren sneuvelden, was voor velen een onaangename verrassing, want volgens de algemene opinie was deze soort absoluut onschadelijk. (Wordt vervolgd).